

ЈОВАН ГРАМАТИК — ПРЕПИСИВАЧ И ИЛУМИНАТОР ЈЕДНЕ ДЕЧАНСКЕ КЊИГЕ

У Добротољубију (инв. бр. 82) дечанске библиотеке, на 168 б. листу налази се запис тајном буквицом који гласи:

*СѢ ЗЛАГО УВПЪКВѠ УАВЛПѠННѠ
ѠѠНѠВЖЕНЪ УАВЦВКАПОѠНБЕЗЛ ЗХ БХ КОСѠНШЛ ЗХ
КАГ (?) ѠЧЕѠБВЛАНЦЪ.*

Овај запис забележен је доста распрострањеним тајним писмом, тзв. грчким начином, који је иначе најранији вид тајног писања у нашим рукописима. Његове карактеристике опредељују га у први период тајног писања код Срба, из ког нам је сачуван врло мали број записа¹. Веза тајне буквице овог записа са грчком криптографијом веома је изразита. У запису је вршена замена само за она слова која постоје у грчкој азбуци, док су сва слова специфично српског, од-
носно словенског карактера као: **Ы, Ж, Ц, Ћ, Ш, Ч** остајала незамењена. Слова н, с, њ — такође се не замењују. Везаност за грчку криптографију огледа се нарочито код слова Р које се у загашу добија заменом грчког броја ρ тј. 900. Д. Костић наводи свега један идентичан случај у једном рукопису који се датира у XIV — XV век².

Следствено овим правилима разрешење записа гласи:

*ѠѠ ГРАМАТНЪ ПНСА ТРНОКААННѠ
СЛАВА НЖЕ ВЪ ТРОНЦН ПОКЛАЊЕМО ГОУ БОУ
ПОДАВШОМОУ ПОЗ(?)АЧЕЛЪ Н КОНЦЪ.*

Тако смо добили име једног, досад непознатог, преписивача који је показао високе

¹ В. Драгутин Костић, Тајно писање у јужно-словенским ћирилским споменицима, Глас СКА ХСП.

² Исто, стр. 41.

илуминаторске квалитете. На листу наспрам записа, на почетку проповеди Григорија Синаита, налази се једна од најлепших и по мотиву најређих заставица које украшавају дечанске рукописе. У великом квадрату уписан је четворолист чија је површина необојена а на њој је исписан наслов текста на чијем се заглављу заставица налази. Остали делови заставице орнаментисани су и бојени. Из десног доњег угла израста цвет на којем стоји дугонога и дуговрата птица, по својој прилици ждрал. Финоћа сликарског поступка четкицом и темпером и деликатни колорит светло-плавих, бледо-циноберних, окерних тамно-зелених и црних тонова са местимичним траговима злата, дају уметничку вредност овом интересантном мотиву.

Тип великих квадратних орнамената са четворолистом у средини у ком је бивала сликана нека религиозна сцена или света личност, био је омиљен у византиској илуминаторској уметности XII века.³ У српским земљама овај је мотив прихваћен (судећи по сачуваним споменицама) тек после два столећа, у поједностављеном облику. Хиландарско четворојеванђеље бр. 21 из XIV века⁴, Хиландарско јеванђеље Николе Стањевића бр. 14 из XIV века⁵ српско јеванђеље на пергаменту библиотеке Хлудова из XIV—XV века⁶ заједно са поменутом дечанском књигом показују у својим за-

³ Henri Omontj Miniatures des plus anciens manuscrits grecs de la Bibl. nat. du VI au XIV siècle. Paris, 1929. Табла. CXVI сл. 1; табла CVI сл. 1; табла CX сл. 1; табла CXV сл. 1.

⁴ Св. Радојчић, Уметнички споменици манастира Хиландара, Из Зборника Виз. Инст. бр. 3, табла 14.

⁶ По Тителбаховим копијама у Библиотеци САН.⁸ Стасов, Славјанскиј и восточниј орнамент, С. Петербург, 1884, табла XXIII, сл. 9.

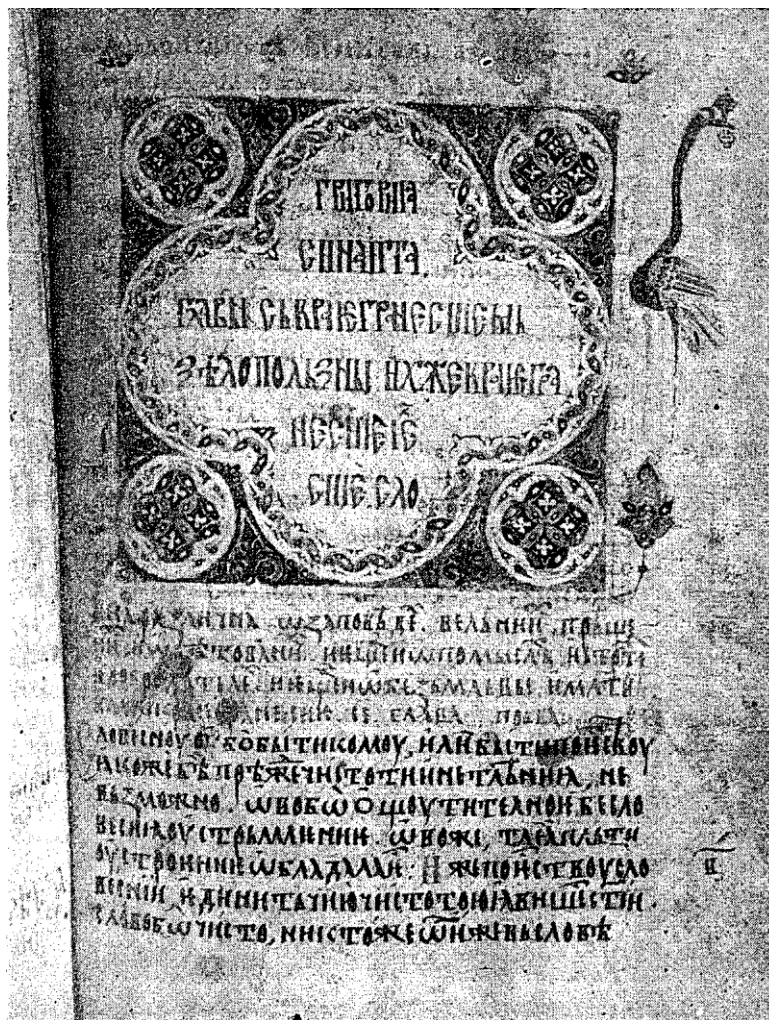
глављима посебну варијанту византиског мотива са словима уместо фигуралне сцене на празној површини четворолиста. Изузев овог орнамента у Добротољубију се налази још једна лепо сликана заставица компонована од тринаест кругова и веома занимљиви иницијал тератолошког карактера.

Водени знаци на хартији: звоно, хелебарда и три брада без круга датирају ову

књигу у последњу четврт XIV, односно прву четвртину XV века. Палеографске одлике преписивачевог записа као и карактер и квалитет сликаног украса потпуно се подударају са оваквим датирањем.

Према томе Јован Граматик из тајног записа припада реду бољих мајстора-илуминатора с краја XIV или почетка XV века.

М. Теодоровић-Шакома

Сл. 1. — Велика заставица из Добротољубија

JOVAN GRAMATIK, COPISTE ET ENLUMINEUR D'UN LIVRE DE DEČANI

Une inscription dans un alphabet secret dans le livre "Dobrotoljubije" (inv. n° 82) de la bibliothèque du monastère de Dečani, qui peut être daté de la fin du XIVe ou du début du XVe siècles, on apprend que c'est

Jovan Gramatik qui a transcrit et enluminé ce manuscrit. Parmi les belles décorations de ce livre, on remarque un grand ornement à grue qui n'est qu'une variante serbe d'un motif byzantin du XIIe siècle.